

papers

empordanesos

Suplement Literari i Cultural

Número 35/36 Novembre/Desembre 1986/ Any III (Tercera Època)/ P.V.P. 50 ptes.

• Coordinació i edició a cura de Rafael Pascuet

Valenti Almirall i Llòzer neix a Barcelona el 8 de març de 1841 en el si d'una acomodada família que disposava de possessions agràries al Papiol, Peralada i a la muntanya del Tibidabo. També d'immobles a Barcelona i d'un important comerç de colonials i drogues al carrer de la Princesa. Tenia el títol, que mai no utilitzà, de baró del Papiol, i es localitzen el segle XVI a Manresa avantpassats seus advocats. La branca materna, sense pertànyer a la burgesia comercial era també d'alta posició, com l'oncle Llòzer, jurisconsult de prestigi que feu decidir a la família perquè el jove Valentí també fes la carrera jurídica.

Tot i els lligams econòmics amb els interessos agraris, Almirall mai no es vinculà amb els objectius dels hisendats, fins i tot se'n distancià tan profundament que els batejà com *L'Aristocràcia d'espardenya* en un satíric retrat de les seves atribucions que, publicat originàriament a *«La Campana de Gràcia»*, fou difós en diverses edicions. Home essencialment urbà i barceloní, malgrat estar molt unit al moviment excursionista i ser un viatger dotat amb grans facultats per a l'observació periodística i política, residí sempre al cor de la Barcelona vella. La seva generositat arribava fins i tot a l'extrem de donar part de les seves propietats, com la casa del carrer de la Ciutat, a l'Ajuntament de Barcelona per tal que s'hi fessin escoles, uns terrenys a l'Ajuntament de Peralada, els seus llibres a la Biblioteca Arús donat que fou marmessor de Rossend Arús, etc.

Estudià al col·legi de St. Tomàs, i també música i pintura a la Capella de la Mercè i a la Llotja. Els anys 1861 i 1862 sovintejava els «pisos» i «tallers» on el teatre català tenia la seva seu. Els companys de facultat Conrat Roure i Gonçal Serraclarà van presentar-lo a la rebotiga de rellotger d'en Pitarrà, de qui esdevindria també un gran amic. Sovintejà les tertúlies literàries de la llibreria Piferrer a la plaça de l'Àngel i la d'en Verdaguer a la Rambla. No volgué anar a doctorar-se a Madrid, única universitat de l'Estat autoritzada, com a sorda protesta pel centralisme. Es llicencià en dret el 1863, però pràcticament no exercí tret de casos esporàdics, i gairebé sempre per a la defensa de periòdics i revistes.

El 1886 milità en el partit democràtic i inicià la primera etapa de la seva vida pública, la literatura, en la qual escrigué pròlegs als companys de l'època, homes del teatre i la poesia renaixentista

El catalanisme i Valentí Almirall.— A l'escalf del centenari de la publicació de *«Lo Catalanisme»*, obra cabdal de Valentí Almirall publicada el 1886, la biblioteca del Casino Menestral Figuerenc serà el marc on els propers dies 19, 20 i 21 tindran lloc unes jornades de reflexió i debat sobre el catalanisme ara i aquí.

L'organització dels actes, el programa dels quals trobarà el lector a la pàgina II, recau en l'Aula Atenea i l'Aula Oberta de l'Estudi General de Girona, i compta amb la col·laboració de l'EMPORDÀ FEDERAL.

Retrat de Valentí Almirall (1841-1904)

Valentí Almirall: breus trets biogràfics*

Josep Mª Figueres

com F. Soler i J. M. Bartrina i, fins i tot, una obra teatral humorística. Aquesta fase vital d'Almirall és un xic fosca pel fet que no disposem de notícies directes. Els seus biògrafs ens parlen d'una conspiració política, amb Monturiol i Víctor Balaguer arran de la qual s'exilià, per primer cop, a França el 1865 en fracassar l'intent revolucionari. La nit del 29 de setembre de 1868 Almirall entrà a l'Ajuntament de Barcelona d'on es foragitaren el batlle i els regidors monàrquics.

Etape Federalista

Si bé no havia participat en l'acció política fins a la Revolució

ció de Setembre, Almirall mantingué una silenciosa posició d'estudi, de lectura de clàssics federalistes, la qual li permeté desenvolupar un actiu paper dins el federalisme barceloní com a un dels protagonistes indiscutibles.

El 1869, en ser proposat per a regidor, per Manuel Duran i Bas, es negà donat que havia de jurar, segons la fórmula decretada per Madrid, i la seva ideologia republicana li ho impedia. El mateix any participà directament en el Pacte de Tortosa i fundà el periòdic *El Estado Catalán*. Fou elegit president del Club dels Federalistes i en dirigí

el portaveu *El Federalista* (1868). Col·laborà també en el setmanari anticlerical *La Trona* i

la revista doctrinària *Revista Republicano-Federal*. A partir del 1868 encetà la labor de difusió ideològica del federalisme amb diversos opuscles, no signats, que assoliren gran difusió.

Gràcies a l'activitat intel·lectual d'Almirall, tot i el fracàs que tingué en les eleccions a diputats del 1869, l'arrelament entre el federalisme i diversos sectors republicans es concretà en dues iniciatives —la revolució federal de l'octubre del 1869 i el pacte de Tortosa del maig de 1869— que, si bé no assoliren el reeiximent, atorgaren dins el sexenni revolucionari fins a la primera República (1873) i la Restauració borbònica (1874) amb el cop d'estat de Pavia, el ferment precís per obrir la via del catalanisme modern, tal com explicita J. A. González Casanova fent seva la idea que les *Bases para la Constitución Federal de la Nación Española y para la del Estado en Cataluña* són el primer text que conté «les principals qüestions teòriques, legals i organitzatives que es debatran a Catalunya i a Espanya respecte a les relacions entre la una i l'altra».

A finals de setembre del 1869, en fer de mitjaner entre la milícia ciutadana, que no volia ser desarmada, i les tropes militars, fou pres, amb A. Feliu i Codina i Emili Morros, redactors també d'*El Estado Catalán*, i portat a un vaixell de guerra al port de Barcelona d'on sortí desterrat cap a les Balears amb la pena de dotze anys. S'escapà a França i tornà en ésser-li amnistiada la condemna.

Suggerí a Innocenci López i Bernagosi la creació d'un setmanari que recordés el setge militar de Gràcia arran de la revolució de les quintes. Així nasqué el maig del 1870 *La Campanada de Gràcia*. J. A. Clavé, president de la Diputació barcelonina, el nomenà director de la Casa de Caritat, on realitzà una labor de transformació global modernitzant-ne tot el sistema intern. Del març fins al

Adéu als papers

Aquest és el darrer número d'aquests papers empordanesos que durant tres anys, i com a suplement cultural i literari d'HORA NOVA, han mirat de reflectir una certa actualitat cultural del país.

A manera de comiat, Narcís-Jordi Aragó, Jaume Guillaumet i Jordi Vallmajó en fan un primer balanç d'aquests 36 números. Complementen aquesta informació un article de Rafael Pascuet i un fanpaper de Sebastià Roig i Ben Gabirol. (Més informació en pàgines XIV, XV i XVI)

El catalanisme i Valentí Almirall

juny de 1873 dugué el diari «*El Estado Catalán*» a Madrid per difondre la seva teoria federal, intransigent, però, en obtenir un eco escàs, tornà a Barcelona i el novembre del mateix any se li encomanà la direcció de l'Escola Industrial i Mercantil de Sabadell, d'on dimití arran del cop d'estat del 1874. Manté una etapa de silenci, trencada el 1878 amb l'aparició de dues novel·les polítiques i un recull d'estrís catalanistes. El fracàs del federalisme, tant a Barcelona com a Madrid, amb l'enfonsada de la República i el desinterès de Pi de Figueras, com remarca Hennesy, feren acabar de decidir a Almirall cap a la recerca d'un nou pol d'orientació. Amb el *Diari Català* encetà el 1879, amb intermitències fins al 1880 arran del primer «Congrés Catalanista», l'etapa vital plenament orientada a la política catalana sense dependència de Madrid.

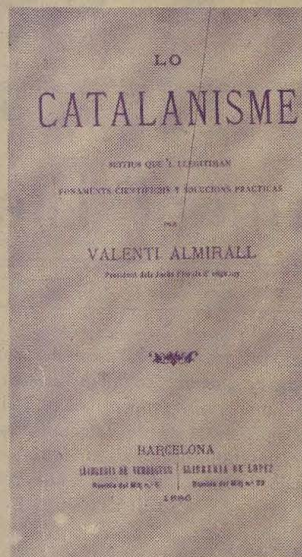
El Catalanisme

El primer diumenge de maig del 1879 apareix el *Diari Català*, l'intent més seriós d'Almirall d'aconseguir major penetració social del catalanisme. La transició del federalisme vers el catalanisme progressista sedimentà amb els components essencials de la seva formació, laica, urbana, moderna i positivista que afrontà directament amb el catalanisme conservador encarnat en els grups de caire religiós, des dels «Jocs Florals» i «La Renaixença» fins «La Veu del Montserrat» (Girona) o «La Veu del Montserrat» (Vic) exponents del catalanisme terral més fervorosament tradicional. Tot i continuar dins el partit federalista, la ruptura amb Pi i Margall arran del viatge que aquest féu per Catalunya durant el maig i juny de 1881, que s'expressà en l'article que Almirall li dedicà quan Pi ja havia marxat, simbolitzà el punt final entre una etapa dual. A partir d'aquell moment ja no reconeix cap càrrec superior políticament, i dins la línia inequívocament catalanista, conjuntament amb altres grups, s'encetà, al «Centre Català» (1882) la col·laboració amb els elements conservadors, apolítics, de «La Renaixença» que cristal·litzà l'esmentat Centre Català (1882) i, posteriorment, el segon Congrés Catalanista (1883).

Els punts tímids de contacte amb la burgesia, per exemple la

lluita proteccionista del 1881, s'aniran, asprament, ampliant fins al 1885 arran de la *Memoria en defensa de los intereses morales y materiales de Cataluña* on Almirall jugà un paper destacat tot i el difícil equilibri, segons Solé Tura, entre interessos socials oposats. La presentació del *Memorial de Greuges* al rei assenyalà la conjunció d'uns interessos que, malgrat les divergències de fons, sembla que hagin d'anar paral·lelament entre les motivacions burgeses i les catalanistes d'Almirall. El 1887, les tensions esclataren violentament al Centre Català, del qual era president Almirall, amb una escissió que s'abocarà vers la futura Lliga de Catalunya, i el 1888 amb l'oposició d'Almirall a l'Exposició Universal de Rius i Taulet, amb la qual cosa s'expressà, políticament i econòmicament, la divergència entre el desig d'Almirall d'una burgesia, liberal, forta independent del centralisme oligàrquic madrileny i els burgesos catalans, enriquits després de la febre d'or, tot i la crisi del 1882, que triaren decididament la via del col·laboracionisme amb Madrid, primer amb la Restauració del 1874 i, posteriorment, amb l'Exposició del 1888.

Malgrat les formulacions teòriques, *Lo Catalanisme* (1886), *Contestación...* (1887), *España tal cual es* (1886), que dotaran el catalanisme d'una estructuració política, la burgesia no opta pel camí d'Almirall, que no deixà de ser-ne, com digué Prat de la Riba, un precursor, i la influència, constant, de pensadors com Mañé i Flaqué, Torras i Bages o el mateix Prat faran decantar la balança cap a un catalanisme oposat a la inicial concepció d'Almirall, el qual continuà maldant pel regeneracionisme com a concepció per la renovació en la reconstrucció del país tant des de la perspectiva política com socioeconòmica. Els llibres anteriors fan que tota una crítica, de Sardà a Miquel dels Sants Oliver, passant per Rovira i Virgili, consideri Almirall com el tractadista polític que fou capaç de donar al moviment catalanista, aleshores vinculat a les lletres —teatre, poesia, cançó...—, i a l'associacionisme —excursionisme, ateneus...— d'una nova dimensió plenament social i política amb incursions a l'alta cultura —conferències, edició d'obres d'investigació i assaig— i la ciència —considera el català com a

El *Diari Català* i *Lo Catalanisme*, dues de les grans aportacions de Valentí Almirall

Malgrat la pèrdua d'influència política personal els darrers anys de la seva vida, la seva desaparició física, el vint de juny de 1904, significà simbòlicament l'enterrament d'una etapa voluntarista del catalanisme polític davant l'ascens i triomf social de les noves formulacions polítiques que aconsegueixen amb el catalanisme conservador l'expressió col·lectiva d'una àmplia identificació social.

(*) Aquest text forma part de la introducció del llibre de J.M. Figueras *El primer Congrés Catalanista i Valentí Almirall* (Generalitat de Catalunya, Barna, 1985), text que reproduïm per cortesia de l'autor i editors.

llengua apta per al conreu científic— amb la qual cosa ultrapassés el reduït marc d'actuació que disposava fins aleshores el catalanisme cultural.

A partir del fracàs de la conjunció política expressada el 1885 amb els representants de la intel·lectualitat catalanista —Consistori dels Jocs Florals, Acadèmia de la Llengua Catalana, Associació d'Excursions Catalana...— i de la burgesia més activa —Foment de la Producció Espanyola, Institut del Foment del Treball...— amb les organitzacions polítiques ja catalanes —Centre Català— en l'articulació d'un impossible projecte comú, Almirall serà resituat en una posició residual que l'abocarà a l'otracsisme polític. No serà casual la inversió de posicions entre Pi i Almirall, el primer s'acostà als regionalistes conservadors mentre Almirall els acusà de separatistes. Una malaltia agreujà la situació personal i política d'aïllament, i l'acostament d'Almirall al lerrouxisme cal entendre'l com una reacció davant la pujada del catalanisme conservador, retornar a les arrels federalistes com va escriure al pròleg de l'edició castellana de *Lo Catalanisme*, on expressà el seu desacord amb l'ideari de la Lliga «tendència que no se propone más que enemistar y separar —amb el seu pensament— nuestro regionalismo federalista que armoniza y une». El projecte polític d'Almi-

rall no tingué el mèrit d'una articulació política de pes social i constant, sinó únicament la creació d'unes plataformes d'opinió —*Diari Català*, Centre Català, Lo Catalanisme— que possibilitaren el desenvolupament, la creixença i l'evolució d'un catalanisme que, avançant el segle XX, s'endinsarà en el vessant conservador i en el republicanisme d'esquerres, les dues grans tendències que han tingut l'expressió política del catalanisme.

PROGRAMA D'ACTES

- Dia 19 Conferència de Josep Mª Figueras.
Valentí Almirall i «Lo Catalanisme» cent anys després.
- Dia 20 Conferència d'Isidre Molas
Valentí Almirall: catalanisme i liberalisme.
- Dia 21 Debat moderat per Josep Mª Figueras
sobre Vigència i perspectives del catalanisme.
Han compromès l'assistència Josep Maria Ainaud de Lasarte, Heribert Barrera, Jordi Castellanos, Raimon Obiols i Rafael Ribó.

Tots els actes tindran lloc a la biblioteca del Casino Menestral Figuerenc. Les conferències començaran a les vuit del vespre; el debat, a les onze del matí.

papers empordanesos Suplement Literari i Cultural

Col·laboradors: Arnau Ambatlle, Mª Àngels Anglada, Simó Bosch, Joan Carreras i Péra, Joan Ferrerós, Josep Mª Fonalleras, Ben Gabirol, Jaume Guillaumet, Joan Guillaumet, Josep Ministral, Narcís Pijoan, Jordi Pla, Joan Antoni Poch, Mariona Reüll, Alfons Romero, Lluís Roura, Carme Sanglas, Josep Valls i Montserrat Vayreda.

Director: Jordi Vallmajó

Coordinador i editor: Rafael Pascuet

EDITORA EMPORDANESA, S.A.

Méndez Núñez, 43-45 Figueras (Alt Empordà) Tel. 50 59 58

Any III (Tercera Epoca)

D.L. G1-73/1986

Aquesta publicació es ven unitàriament al preu de 50 Ptes., i s'obsequia de manera gratuïta als compradors d'HORA NOVA.

